

Marian Z. Stepulak

Recenzja książki "Rozwój integralny dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w aspekcie kulturowym i religijnym", redakcja naukowa Mirosław Z. Babiarczyk i Ewa M. Szumilas, Wyd. UJK, Kielce 2013

Scientific Bulletin of Chełm - Section of Pedagogy nr 1, 179-182

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RECENZJA KSIĄŻKI

ROZWÓJ INTEGRALNY DZIECKA ZE SPECJALNYMI POTRZEBAMI EDUKACYJNYMI W ASPEKCIE KULTUROWYM I RELIGIJNYM, REDAKCJA NAUKOWA MIROSŁAW Z. BABIARZ I EWA M. SZUMILAS, WYD. UJK, KIELCE 2013.

MARIAN Z. STEPULAK

Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie

Praca pod naukową redakcją Mirosława Z. Babiarsza i Ewy M. Szumilas stanowi nowatorskie studium związane z problematyką rozwoju dziecka z potrzebami edukacyjnymi w aspekcie kulturowym i religijnym. Zagadnienie to nie jest zbyt często podejmowane przez pedagogów i psychologów. Z drugiej jednak strony bardzo często używa się we współczesnej pedagogice określenia rozwój integralny, czasami pojawiają się też określenia bliskoznaczne, takie jak: rozwój całościowy, holistyczny czy też synergistyczny, ale wciąż w pedagogicznych analizach rzadko podejmuje się badanie sfery rozwoju religijnego i duchowego człowieka. W takim kontekście pojawia się fundamentalne pytanie: co dzieje się z pełną, ludzką, osobową formacją dziecka jeśli nie jest uwzględniony religijny i duchowy wymiar wzrostu i rozwoju? Tytuł recenzowanej przeze mnie książki adekwatnie odnosi się do rozwoju integralnego. Widać w niektórych rozdziałach *explicite* i *implicite* oddzielenie wymiaru rozwoju religijnego i duchowego. Rozwój duchowy bowiem to nie tylko religijność w rozumieniu socjologicznym i psychologicznym, ale duchowość oznacza bliską, osobową relację z Bogiem, a nie tylko zewnętrzną deklarację religijności. Można zatem powiedzieć, iż deklarowaną a nawet praktykowaną religijność można badać, natomiast duchowość leży w sferze głębokich, uwewnętrznionych doświadczeń osoby, w tym również dziecka ze specjalnymi potrzebami. Warto dodać, iż współcześnie realizacja rozwoju integralnego dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi nie może wyzwolić się spod wpływów postmodernizmu. Dlatego też niniejsza praca wprowadza pewien porządek w naukową refleksję nad integralnym rozwojem dziecka.

Książka M. Babiarsza i E. Szumilas składa się z dwóch zasadniczych części. Jedna z nich odnosi się do kulturowego i duchowego wymiaru rozwoju integralnego. Druga część jest elementem tanatologii – nauki o śmierci, umieraniu i żałobie. Wbrew pozorom odnosi się ściśle do zagadnień edukacyjnych i wychowawczych dziecka, zwłaszcza dziecka ze specjalnymi potrzebami. Taki dwuczłonowy układ struktury pracy nadaje jej bardzo

znaczący poziom w sensie kompozycyjnym, a jest to niewątpliwie zasługa jej Redaktorów Naukowych.

Część pierwsza pracy nosi tytuł: „Kulturowe i duchowe konteksty rozwoju integralnego”. Autor pierwszego rozdziału Dariusz Adamczyk podejmuje temat osobowej godności człowieka niepełnosprawnego. Po krótkim wprowadzeniu podejmuje zagadnienie godności osoby ludzkiej w aspekcie filozoficznym oraz w perspektywie biblijno – teologicznej. Posumowanie jest cenną syntezą całości naukowej refleksji Autora. Wydaje się, iż problem godności osoby ludzkiej został uwzględniony w adekwatnej przestrzeni naukowych analiz. Analizy te bowiem uwzględniają potrójny, pełny wymiar: filozoficzny, biblijny i religijny.

Autorami drugiego rozdziału jest Piotr Mazur i Jerzy Król. Podejmują oni zagadnienie ewangelizacji współczesnej kultury jako wyzwanie dla pedagogiki pastoralnej. Po ciekawym wstępie dokonują analizy sekularyzacji jako dominującego zjawiska w kulturze współczesnej. Wskazują na jego negatywne konsekwencje. W kolejnej części starają się pokazać także pozytywny wymiar sekularyzacji. Ważny element rozdziału dotyczy reorientacji w myśleniu we współczesnym świecie. Podają dalej główne idee wysiłku ewangelizacyjnego i pastoralne wskazania Jana Pawła II, które są nadal bardzo aktualne. Rozdział kończy się analizą problemu osoby i transcendencji jako podstawy kultury.

Rozdział trzeci to praca Lucyny Maksymowicz pt. „Scena teatru dla życia jako edukacyjna przestrzeń rozwoju integralnego dziecka”. Wprowadzenie do rozdziału jest ciekawą syntezą przedstawienia przestrzeni edukacyjnej. Druga część rozdziału to prezentacja roli przeżyć w procesie edukacji. Następnie Autorka udziela odpowiedzi na pytanie: Czym jest teatr edukacyjny? Całość zamyka zagadnienie sceny teatru dla życia jako komunikacji bez granic. Rozdział ten stanowi cenny wkład do problematyki edukacyjnych metod pracy z dziećmi szczególnej troski.

Lidia Marszałek jest Autorką czwartego rozdziału pracy, który nosi tytuł: „Istota duchowości dziecka w wybranych koncepcjach pedagogiki przedszkolnej”. Na początku zostaje przedstawiona rola duchowości w integralnym rozwoju człowieka. Autorka w bardzo interesujący sposób zaprezentowała koncepcję człowieka według M. Montessori. Została tutaj uwzględniona specyfika rozwoju od okresu prenatalnego aż do 24 roku życia. Szczególna uwaga została skierowana na takie zjawiska, jak: polaryzacja uwagi oraz normalizacja. Naukowej analizie zostały poddane także tak ważne zagadnienia jak: wolność, miłość i więź z Kosmosem wobec duchowości człowieka. Całość prezentacji kończy się pokazaniem głównych tez antropologii pedagogicznej M. Montessori w kontekście duchowości dziecka.

Piąty rozdział publikacji autorstwa Jerzego Króla to „Rola punktów orientacyjnych – ideałów wychowawczych w kontekście pluralizmu kulturowego”. Autor w bardzo syntetyczny sposób omawia zjawisko kryzysu wartościowania oraz podaje przyczyny kryzysu wartościowania. Warto zaznaczyć, iż Autor słusznie zajmuje się wartościowaniem ponieważ jest to pojęcie bliższe dla pedagogów niż pojęcie wartość.

Paweł Kurtek w rozdziale szóstym zajmuje się ciekawym problemem struktury aksjofery współczesnej młodzieży na przykładzie stosunku do Dekalogu. Prezentacja ma charakter empiryczny. Jest bardzo interesująca i poprawna od strony metodologicznej w kontekście analizy ilościowej i jakościowej. Autor najpierw prezentuje metodę badań a potem omawia i analizuje uzyskane wyniki badań. Ważny jest podwójny aspekt relacji: aksjorelacja człowieka z Bogiem oraz aksjorelacja człowieka z człowiekiem. Część pierwszą publikacji kończy rozdział Andrzeja Kicińskiego pt. „Rozwój dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w wymiarze duchowym”. Rozdział ten odnosi się przede wszystkim do katechizacji w wymiarze sakramentów, takich jak: pokuta, Pierwsza Komunia Święta i bierzmowanie. Nieco mniejszy akcent położony jest na odniesienie do wymiaru duchowego

w rozwoju dziecka. Ważnym elementem rozdziału jest zamieszczenie na początku krótkiej historii duchowości chrześcijańskiej.

Część druga książki nosi tytuł: „Postawy wobec odchodzenia drugiego”. Część ta składa się z dwóch zasadniczych rozdziałów. Autorami pierwszego z nich są: Andrzej Gretkowski, Marcin Berliński, Maciej Wiewiórski i nosi on tytuł: „Wolontariat w opiece paliatywno - hospicyjnej”. Autorzy podejmują tak fundamentalne problemy jak: 1) dotrzymanie towarzystwa choremu; 2) służenie choremu; 3) pomoc materialna w kontekście: opieki nad członkami rodzin chorego; przyjmowania chorych i członków ich rodzin; opieki domowej oraz transportu i towarzyszenia. Rozdział ten swoją wartość zawdzięcza syntetycznej ujętej idei pracy wolontariatu w opiece nad chorymi terminalnie. Drugo rozdział ten części nosi tytuł: „Wspomaganie rozwoju dziecka w sytuacji straty bliskiej osoby”, którego Autorem jest Leokadia Szymczyk. Po krótkim wprowadzeniu naukowej refleksji zostały podjęte następujące zagadnienia: 1) reakcje i zachowania dzieci; 2) zaburzenia w zachowaniu po stracie; 3) towarzyszenie dziecku w żałobie; 4) wyrażanie wspomnień i odczuwania braku; 5) rozmowy o śmierci; 6) osoby udzielające wsparcia; 7) przedszkole i szkoła wobec problematyki śmierci. Znaczącym walorem tej prezentacji jest to, iż łamie ona dotychczasowe stereotypy, które nakazują rodziców i opiekunów przestrzegać pewnego tabu. Polega ono na tym, aby dziecku nie mówić nic o problemie umierania i śmierci najbliższych osób, mając na uwadze zapewnienie im poczucia bezpieczeństwa i przeżywania traumy. Okazuje się, że takie motywy pozbawione są realnego, egzystencjalnego znaczenia.

Na szczególne podkreślenie zasługuje indeks wybranych haseł i zagadnień, który został umieszczony przez Redaktorów Naukowych tej publikacji na końcu, przed notami o autorach. W ten sposób cała prezentacja nabrała pełnego, naukowego wyrazu. Stała się bowiem dziełem spójnym i zamkniętym w sensie realizacji wcześniej postawionych założeń.

Odnosząc się do oceny merytorycznej całej pracy można by powiedzieć, iż jest to znaczące studium dla współczesnej pedagogiki kulturowej, pedagogii religii, pedagogiki specjalnej oraz pedagogiki pastoralnej. Część pierwsza praca jest bardzo bogata i urozmaicona w sensie poznawczym, zarówno od strony teoretyczno – koncepcyjnej jak i od strony empirycznej. Słusznie się stało, iż ta część rozpoczyna się od rozważań fundamentalnych odnoszących się do godności osoby ludzkiej, jej niepodważalnej pozycji w świecie. Konsekwencją godności człowieka jest dbanie o jej poszanowanie, co ma miejsce w kontekście ewangelizacji współczesnej kultury. Ważne miejsce w integralnym rozwoju dziecka zajmuje edukacja poprzez teatr, która zakłada samorealizację w aspekcie potencjalności rozwojowych dziecka. Istotne znaczenie w tej części pracy zajmuje przykład odnoszenia się do duchowości w interpretacji koncepcji M. Montessori. Jest to bowiem ukonkretniona idea rozumienia jednej z form duchowości we współczesnej pedagogice. Rozwój integralny dziecka to także „zwrot ku wartościom”. Są to wartości o charakterze uniwersalnym. Najważniejsze jest to, aby przypomnieć, iż pedagogika nie mówi o wartościach, ale uczy wartościowania, i to jest ogromnym walorem tej części książki. Bardzo ciekawe badania dotyczą struktury aksjosphery. Obejmują one bowiem całokształt relacji interpersonalnych młodzieży na różnych poziomach życia. Badania są wykonane starannie i interesująco zarazem a ich interpretacja ma dużą wartość naukowo - poznawczą. Ciekawe jest również odniesienie katechetyczne do rozwoju dziecka ze specjalnymi potrzebami. Reasumując można powiedzieć, iż ta część pracy jest bardzo ciekawym i oryginalnym wkładem we współczesną myśl pedagogiczną w Polsce.

Część druga pracy tylko pozornie odnosi się do zupełnie innej problematyki. Dotyczy bowiem zagadnień związanych ze śmiercią, umieraniem i żałobą, ale bardzo ściśle odnosi się do edukacji w wychowaniu dziecka właśnie w tym zakresie. Część ta jest bardzo ciekawa i pomysłowa i dobrze, że nie została zbyt mocno rozbudowana. Na ogromne uznanie

zasługuje pomysł umieszczenia w pracy indeksu wybranych haseł i zagadnień. To właśnie dodatkowo ubogaca wartość naukową książki. W takiej formie praca adekwatnie wpisuje się w merytoryczną przestrzeń całości rozważań naukowych. Dwie części stanowią zatem spójną i rzeczową całość. Od tej strony praca zasługuje na uznanie.

Od strony formalnej prezentacja nie budzi większych zastrzeżeń. Struktura pracy jest jasna i konsekwentna, przypisy wykonane zgodnie z zasadami przyjętej w pedagogice metodologii. Właściwie sporządzono bibliografię poszczególnych rozdziałów.

Recenzowana praca jest dziełem nowatorskim, oryginalnym, posiadającym wyraźną koncepcję. Wypełnia niezagospodarowaną przestrzeń badań nad dzieckiem ze specjalnymi potrzebami zwłaszcza w wymiarze kulturowym, religijnym i duchowym. Redaktorom Naukowym należą się szczególne gratulacje.